

Les Corts catalanes

Quan sorgeix l'interès pels antecedents històrics de Catalunya és inevitable fixar-nos en una institució cabdal com va ser les corts i és també molt comprensible el desig de conèixer la seva antiguitat i situar d'aquesta manera la seva aparició dins del panorama d'institucions similars dels altres pobles de l'Europa occidental. Com veurem de seguida és difícil donar de forma inequívoca una data de naixement de les corts, sobretot perquè una institució complexa com és aquesta ha anat evolucionant al llarg de segles, canviant no solament la seva composició sinó també la seva finalitat i objecte. Davant d'aquesta realitat, quan comencem a considerar que tenim ja corts?, com fixem la data de la seva constitució?

Pensem que són preguntes àrdues, a les quals diferents historiadors i estudiosos han donat respostes diverses. Per aquesta raó l'escrit que segueix té com a objectiu resseguir l'evolució d'una institució que acabarà per ser les Corts de Catalunya –encara que sigui de forma molt esquemàtica i resumida– més que no pas intentar contestar les preguntes anteriors, i en tot cas reprendre al final del treball el problema de la datació que hem esmentat aquí.

De les Assemblees de Pau i Treva a les Corts catalanes

Es considera que les Corts catalanes tenen un precedent que es remunta fins al tombant del segle X a l'XI i que és el moviment de Pau i Treva. Aquest era un moviment liderat per la jerarquia eclesiàstica i sostingut pel comte, que va intentar limitar l'omnipresent violència dels senyors feudals (els *bellatores*, en la divisió tripartida de la societat d'aquell temps), tot prohibint escomeses i robatoris d'aquests individus envers els membres de l'Església i els pagesos. Es tractava d'eliminar la violència cap als estaments no militars (els *oratores* i els *laboratores*). El càstig per als que trencaven aquesta norma era l'excomunió, càstig gens negligible en aquell moment.

La primera de les assemblees d'aquest moviment que es té documentada és la de l'any 1027 celebrada a Toluges, Rosselló, amb l'assistència del famós abat Oliba. Segurament que n'hi havia hagut d'anteriors, cap al 1020, i encara que l'origen d'aquest moviment sembla ser francès (de cap a finals del segle X) és a Catalunya on aquesta institució arriba a la seva plenitud.

Aquestes assemblees van evolucionar en el sentit que el comte cada vegada hi va anar prenent un paper més important fins arribar a substituir la jerarquia eclesiàstica en la seva direcció i a constituir-se en l'autoritat suprema dins de l'escala feudal. De mica en mica el comte és qui garanteix la pau i la governabilitat i limita el poder de la noblesa i de l'alta jerarquia

eclesiàstica. Fins i tot les assemblees canvien de nom i s'anomenen Assemblees de la Pau del Comte o simplement del Comte en comptes de Pau i Treva.

Aquest canvi s'ha completat ja en temps d'Alfons el Cast de Catalunya-Aragó. La primera assemblea d'aquesta mena que tenim datada és la de Fondarella, Urgell, de l'any 1173. Va ser una reunió de nobles i alts eclesiàstics presidida pel rei i en la qual es van tractar temes de govern dels estats reials. És ja un embrió del que seran les corts, però encara no hi ha cap representació de les ciutats (el que serà després el tercer braç: el reial).

Un pas més enllà el trobem en la reunió de representants de la noblesa, de la jerarquia eclesiàstica i de burgesos de certes ciutats celebrada a Lleida el 1214, davant de la qual el jove monarca Jaume I jurà el seu càrrec. Tanmateix aquesta assemblea possiblement no es pugui considerar encara unes corts ja que no té el funcionament ni l'objectiu que tindran aquestes uns anys després i que comentem seguidament.

L'assemblea celebrada a Barcelona el 1283 sota la presidència de Pere el Gran pot ja anomenar-se corts sense reserves ja que presenta tots els elements que definiran aquestes reunions en convocatòries successives. Per una banda hi trobem l'assistència dels tres braços o estaments: l'eclesiàstic, el militar o nobiliari i el reial, constituït pels burgesos de les viles reials. I per l'altra és precisament en aquesta convocatòria que es fixen les normes que regiran el funcionament de les corts a partir d'aquell moment. És l'inici de la seva capacitat legislativa.

De forma molt simplificada direm que les Corts catalanes eren l'expressió d'un pacte o d'un tracte. A canvi de fer al rei un "donatiu" en metàl·lic, ja que la monarquia sempre tenia necessitat de diners per pagar les seves empreses, el monarca esmenava els greuges que els diferents estaments li presentaven i els atorgava privilegis, que eren minuciosament anotats en els llibres de constitucions i drets de Catalunya. Aquest cos legal que s'anava ampliant amb les successives corts regulava les relacions entre el rei i els seus súbdits tot limitant el poder del primer. Per això es parla d'una monarquia pactista i no absoluta.

Per acabar esmentem una innovació singular per la gran importància que tindrà. En la cort de 1359, celebrada a Cervera en temps de Pere el Cerimoniós, acordaren de crear un organisme delegat de la mateixa assemblea per tal d'exercir les funcions que se li encomanessin –en principi fiscals– durant els períodes entre la celebració de dues corts consecutives: era la Diputació del General, referent històric de la Generalitat contemporània.

El debat de la datació

Tornant ara a la qüestió de les dates és evident que en podrem assenyalar més d'una, depenent d'allò en què ens fixem i hi donem importància. En un extrem tenim Pau Casals i els que com ell senten que les Assemblees de Pau i Treva prefiguren, i en certa manera són, un "parlament" –que etimològicament ve de parlar–. Per aquesta raó hi ha qui fixa l'existència de

corts a Catalunya en dates molt reculades i afirma que foren les primeres del continent. No ens podem estar de citar aquí unes paraules del memorable discurs que el mestre va pronunciar el 24 d'octubre de 1971 a l'Assemblea General de l'ONU, a Nova York:

“Catalunya va tenir el primer Parlament democràtic molt abans que Anglaterra. I fou al meu país on hi hagué les primeres nacions unides. En aquell temps –segle onzè– van reunir-se a Toluges –avui França– per parlar de la pau, perquè els catalans d'aquell temps ja estaven contra, contra la guerra.”

Però sembla més d'acord amb la història buscar una data més tardana per a les nostres corts. Hem trobat que alguns (per exemple la web del Parlament de Catalunya) dóna molta importància a la reunió de 1214 davant de Jaume I, que hem esmentat més amunt, i semblen decantar-se per aquesta data. Altres (per exemple l'entrada de Viquipèdia relativa a les Corts catalanes) fixa clarament la cort de 1283 amb Pere el Gran com l'inici indiscutible d'aquesta institució.

Per situar el debat dins del context europeu del moment diguem que una d'aquestes dates és contemporània i l'altra posterior a la de la famosa Carta Magna anglesa en la qual el rei Joan “Sense Terra” cedeix davant dels seus nobles i reconeix el Parlament anglès, que és de 1215. I ambdues són posteriors a la de 1188, quan Alfons IX convoca corts al regne hispànic de Lleó i que la història europea reconeix com les primeres corts d'aquest continent.

Ramon Segret Sala, llicenciat en Història

Desembre 2012